

НЕБАНКІВСЬКА ФІНАНСОВА УСТАНОВА ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

NON-BANK FINANCIAL INSTITUTION AS AN OBJECT OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION

Буга Г.С., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету № 2
Донецький державний університет внутрішніх справ

У статті автором надано поняття «фінансова послуга», оскільки національне законодавство визначає основний напрямок діяльності фінансових установ (банків і небанківських фінансових установ) – надання фінансових послуг. З'ясовано, що поняття небанківської фінансової установи не визначено ні в Законі України про фінансові послуги, ні в Законі про банки і банківську діяльність, не розтлумачується в жодному іншому нормативному документі, що має силу закону. Лише виходячи з аналізу нормативних документів, логічно віднесено до них усі ті установи, які не є банками та входять до фінансово-кредитної системи. Тобто в українському законодавстві, на відміну від законодавства багатьох країн, немає «основного» закону, де надавалося б точне визначення небанківської фінансової установи та на яке б потім посилались усі інші нормативні акти при детальному врегулюванні діяльності небанківських установ. Доводиться, що формування грошових ресурсів НФУ має ту особливість, що воно не є депозитним, тобто переданими їм коштами власники не можуть так вільно скористатися, як банківськими чековими вкладками. Як правило, ці кошти вкладаються на тривалий, заздалегідь визначений строк. Чим довший цей строк, тим з більшими ризиками пов'язане таке розміщення і тим вищі доходи воно повинно приносити. Недепозитне залучення коштів може здійснюватися двома способами: на договірних засадах та шляхом продажу посередником своїх цінних паперів (акцій, облігацій). Звідси всі ці посередники поділяються: на договірних фінансових посередників, які залучають кошти на підставі договору з кредитором (інвестором), та на інвестиційних фінансових посередників, які залучають кошти через продаж кредиторам (інвесторам) своїх акцій, облігацій, паїв тощо. Виходячи з вищевикладеного, сформульоване авторське визначення небанківської фінансової установи як юридичної особи, яка не є банком та відповідно до законодавства України надає одну чи кілька фінансових послуг на ринках страхування, кредитної кооперації, накопичувального пенсійного забезпечення, залучення інвестицій від суб'єктів господарювання та населення. Основна функція НФУ – це перерозподіл фінансових ресурсів, у процесі здійснення якої вони виконують ряд підфункцій, а саме: консолідацію (аккумуляцію) заощаджень індивідуальних інвесторів, інвестування, сприяння рівноваги на ринку, перерозподіл і зниження фінансових ризиків, сприяння економічному зростанню тощо.

Ключові слова: фінансова послуга, небанківська фінансова установа, фінансова операція, адміністративно-правове регулювання.

In the article the author gives the concept of “financial service”, as national legislation defines the main activity of financial institutions (banks and non-bank financial institutions) – the provision of financial services. It was found that the concept of non-banking financial institution is not defined in the Law of Ukraine on Financial Services or the Law on Banks and Banking, is not explained in any other normative document in force. Only on the basis of the analysis of regulatory documents, all institutions that are not banks and are part of the financial and credit system are logically attributed to them. That is, in Ukrainian law, unlike in many countries, there is no “basic” law, which would provide a precise definition of a non-banking financial institution and which would then be referred to all other regulations in the detailed regulation of non-banking institutions. It is proved that the formation of monetary resources of NFUs has the feature that it is not a deposit, that is, the funds transferred to them, the owners can not use as freely as bank check deposits. As a rule, these funds are invested for a long time in advance. The longer this period, the greater the risks associated with such placement and the higher the income it should bring. Non-deposit raising of funds can be carried out in two ways: on a contractual basis and by selling their securities (shares, bonds) through an intermediary. Hence, all these intermediaries are divided into: contractual financial intermediaries, attracting funds under a contract with a creditor (investor), and investment financial intermediaries, attracting funds through the sale to creditors (investors) of their shares, bonds, units, etc. Based on the above, the author's definition of a non-banking financial institution as a legal entity that is not a bank and in accordance with Ukrainian law, provides one or more financial services in the markets of insurance, credit cooperation, funded pensions, attracting investment from businesses and individuals. The main function of NFUs is the redistribution of financial resources, in the process of which they perform a number of sub-functions, namely: consolidation (accumulation) of savings of individual investors, investing, promoting market equilibrium, redistribution and reduction of financial risks, promoting economic growth, etc.

Key words: financial service, non-bank financial institution, financial transaction, administrative and legal regulation.

Індивідуальні й корпоративні учасники зростового ринку здійснюють свою діяльність за допомогою придбання різноманітних фінансових інструментів з метою збільшення активів й одержання прибутку. Надання фінансових послуг на ринку відбувається за активної участі посередників, якими є банки та різноманітні небанківські фінансові установи (НФУ). Право на здійснення операцій з надання фінансових послуг мають фінансові установи, які входять до фінансової системи держави, здійснюють операції з фінансовими ресурсами та внесені до відповідного реєстру, встановленого законодавством.

Водночас економічні, соціальні та політичні процеси, які відбуваються в країні, впливають на характер діяльності різних суб'єктів господарювання – змінюється їх структура, механізми діяльності та способи вчинення різних фінансових операцій. Слідом за стрімкими змінами в економіці зростає кількість правопорушень, яким важко запобігати. Ускладнює ситуацію поширення «тіньової економіки» та корупції, недосконалість законодавчої бази, а державні органи, які створені для регулювання

економічних процесів не координують свої дії між собою. За таких умов питання захисту національних інтересів у фінансово-господарській сфері набуває особливої ваги.

Використання фінансовими установами й іншими суб'єктами, що надають фінансові послуги, прогалин у чинному законодавстві задля власного збагачення за рахунок споживачів – явище, що нерідко спостерігається в нашому житті. Такі зловживання стають можливими, зокрема, через недосконалість відповідного поняттєвого апарату. Це зумовлює нагальну необхідність проведення наукових досліджень з метою оптимізації положень чинного законодавства України у сфері фінансових послуг [1, с. 388].

Увагу науковців, що працюють у сфері різних галузей знань, таких як фінанси, менеджмент, державне управління і право, постійно привертають проблеми функціонування ринку фінансових послуг в Україні.

Загальні правові засади щодо надання фінансових послуг, контроль за діяльністю суб'єктів фінансового ринку регламентує вже зазначений вище Закон України

«Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг». Згідно п. 5 ч. 1 ст. 1 Закону фінансова послуга – це операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, – і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів [2]. Ключовим компонентом легальної дефініції, що розкриває сутність поняття фінансової послуги, є здійснення операцій з фінансовими активами.

Водночас визначення «фінансових активів» нормативно-правові акти не містять. Законодавець у п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону обмежується лише переліком об'єктів, що належать до фінансових активів (кошти, цінні папери, боргові зобов'язання та право вимоги боргу, що не належать до цінних паперів).

Для визначення поняття «фінансові послуги» законодавець одночасно використав правові поняття, закріплені в публічно-правових та приватноправових нормативних актах. Поділяємо думку науковців, які стверджують, що в межах однієї правової системи не можуть формулюватися різні визначення категорій і понять, що відображають подібні за суттю правові процеси. Такі поняття мають бути визначені в правових джерелах однаково, попри їх різногалузеву належність. Водночас за потреби може бути додано окремі ознаки, що підкреслюють приватноправовий чи публічно-правовий характер явища [1, с. 390; 3, с. 55; 4, с. 161]. Тому вважаємо, що неможливо розкрити сутність фінансових послуг без поглибленого аналізу приватноправових і публічно-правових елементів механізму правового регулювання, що забезпечують правовий вплив на суспільні відносини у сфері здійснення операцій з фінансовими активами.

Як зазначає Т.О. Коломоєць, задля більш результативного наукового розгляду доцільним є не виявлення конкуренції між двома моделями правового регулювання (між диспозитивним та імперативним способом побудови правового матеріалу), а виявлення єдиної системи засобів, здатної забезпечити високу ефективність правового впливу. До того ж, науковці не раз зазначали, що різні науки та наукові дисципліни розвиваються не незалежно, а в тісній взаємодії між собою. Один із напрямів взаємодії – використання однією наукою знань, отриманих іншими науками [5, с. 96].

Законом України «Про адміністративні послуги» закріплено, що адміністративна послуга – результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону [6]. З огляду на таку термінологічну неточність, виникає необхідність у розмежуванні цих понять.

Особливими ознаками адміністративних послуг науковці вважають такі: 1) адміністративну послугу надають за заявою особи; 2) надання адміністративних послуг пов'язане із забезпеченням умов для реалізації суб'єктивних прав конкретної особи; 3) адміністративні послуги надають адміністративні органи (зокрема органи виконавчої влади та місцевого самоврядування) та обов'язково через реалізацію владних повноважень. Тобто отримати конкретну адміністративну послугу можна лише у відповідному (зазвичай лише одному) адміністративному органі; 4) результатом адміністративної послуги в процедурному значенні є адміністративний акт (рішення або дія адміністративного органу, яким задовольняється заява особи). Такий адміністративний акт має конкретного адресата – споживача адміністративної послуги, тобто особу, яка звернулася за цією послугою [7, с. 19–20].

Ознаки, притаманні фінансовим послугам, не тотожні ознакам адміністративних послуг: наприклад, їх надають

на підставі не заяви особи, а договору; суб'єктами, що надають послуги, є фінансові установи, а не органи влади; результатом має бути збереження реальної вартості фінансових активів, а не адміністративний акт тощо.

Охарактеризуємо детальніше ознаки, притаманні саме фінансовим послугам. До законодавчих ознак фінансових послуг належать: 1) здійснення операцій із фінансовими активами, що пропонується вважати «учиненням фактичних та/або юридичних дій з фінансовими активами»; 2) дії з фінансовими активами провадять в інтересах третіх осіб [3, с. 58]. Водночас наголошується на неконкретності цього формулювання, з чим ми цілком погоджуємося та пропонуємо передусім вважати на інтереси споживача фінансової послуги, а вже потім – можливих зацікавлених третіх осіб. Нагадаємо, що саме споживачів передбачено в Господарському кодексі України як окремих суб'єктів господарських правовідносин, що має досить важливе значення в контексті нормативного забезпечення захисту прав споживачів.

Натомість Н.В. Дроздова називає вже більший перелік характерних ознак фінансової послуги, що вирізняють її з-поміж інших послуг. Так, по-перше, фінансова послуга – це різновид діяльності відповідного суб'єкта господарювання, який надає послугу; по-друге, фінансова послуга належить до нематеріальних послуг; по-третє, фінансова послуга супроводжується відповідним рухом фінансових активів (грошових коштів, цінних паперів, боргових зобов'язань та прав вимоги боргу, що не має статусу цінних паперів, включаючи будь-які види лотерейних та інших подібних білетів, які передбачають видачу грошового або майнового виграшу); по-четверте, зазначений рух фінансових активів передбачає здійснення учасниками таких послуг відповідної фінансової операції (наприклад, торгівля фінансовими активами, залучення їх у депозит); по-п'яте, наявність професійного складу суб'єктів фінансових послуг, які надають таку послугу і здійснюють функцію фінансового посередництва [4, с. 162]. Проте, на нашу думку, цьому переліку бракує таких важливих ознак фінансової послуги, як платність та унікальна мета її надання.

К.В. Масляєва, навпаки, наголошує на господарсько-правовому характері операцій з фінансовими активами. Аналізуючи такі риси фінансових послуг, як збереження реальної вартості фінансових активів та отримання прибутку, авторка доходить висновку, що збереження реальної вартості активів і є обов'язковою метою надання фінансових послуг, без чого стає неможливим досягнення іншої мети фінансової послуги – отримання прибутку. Вчена наголошує на неможливості розгляду обох зазначених цілей фінансової послуги як альтернативних, що передбачено в Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [8, с. 6], із чим варто погодитись.

Отже, на підставі дослідження зв'язків фінансової послуги з іншими послугами, характеристики її основних ознак, а також урахування напрацювання науковців і наші власні висновки, надамо поняття фінансової послуги. *Фінансова послуга* – це господарська операція з грошовими коштами, цінними паперами та борговими зобов'язаннями, що здійснюється на платній або безоплатній основі банківськими або НФУ в інтересах замовників послуг – споживачів та можливих третіх осіб за власний рахунок фінансових установ, або за рахунок споживачів чи третіх осіб, або за рахунок грошових коштів, залучених від інших осіб, з метою збереження їх реальної вартості, а у випадках, передбачених договором, – отримання прибутку споживачем.

Вичерпний перелік видів фінансових послуг закріплено у ч. 1 ст. 4 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг». З урахуванням змін і доповнень до зазначеного Закону, унесених у 2015 році [9], можна констатувати, що нині

законодавчо закріплено 14 видів фінансових послуг. Серед них, зокрема, управління майном для фінансування об'єктів будівництва та/або здійснення операцій з нерухомістю відповідно до Закону України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю»; операції з іпотечними активами з метою емісії іпотечних цінних паперів і банківські та інші фінансові послуги, які надають відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» [10].

Страхові й лізингові компанії, інвестиційні та недержавні пенсійні фонди, довірчі товариства, кредитні спілки, ломбарди зайняли своє місце у відносинах мобілізації, розподілу капіталів, становлячи в окремих випадках конкуренцію банківським установам. НФУ, акумулюючи кошти індивідуальних інвесторів і вкладаючи їх у різні економічні проекти, забезпечують рівновагу на ринку капіталів через погодження пропозиції і попиту на фінансові ресурси, перерозподіляють і знижують фінансові ризики, забезпечують підвищення ліквідності фінансових укладень різних інвесторів внаслідок професійного управління залученими коштами [11, с. 39]. Таким чином, крім досягнення власних комерційних цілей, НФУ сприяють вирішенню загальноекономічних завдань, економічному зростанню в Україні.

НФУ характеризується як піделемент фінансової системи, а саме як елемент ринку фінансових послуг – один із фінансових посередників [12, с. 291–292; 13, с. 442; 14, с. 125–129] або як елемент фінансово-кредитної системи [15, с. 452]. Необхідно відзначити, що фундаментального дослідження питання про те, що таке НФУ, які її функції та місце у фінансовій системі науковці не проводили, тому так багато розбіжностей у трактуванні її суті та ролі як фінансового посередника. НФУ є одним із видів фінансово-кредитних установ (поряд з такими універсальними, як банки) і входить до складу фінансово-кредитної системи.

Що ж стосується поняття/визначення «небанківська фінансова установа», то цей термін не трапляється ні в Законі України про фінансові послуги, ні в Законі про банки і банківську діяльність, не розтлумачується в жодному іншому нормативному документі, що має силу закону. Лише виходячи з аналізу нормативних документів, логічно буде віднести до НФУ усі ті установи, які не є банками та входять до фінансово-кредитної системи. Тобто в українському законодавстві, на відміну від законодавства багатьох країн, немає «основного» закону, де давалось б точне визначення НФУ та на яке б потім посилались усі інші нормативні акти при детальному врегулюванні діяльності НФУ [16, с. 49].

Так, у ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» зазначено, що фінансова установа – юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг, а також інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг, у випадках, прямо визначених законом, та внесена до відповідного реєстру в установленому законом порядку. До фінансових установ належать банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг, а у випадках, прямо визначених законом, – інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг. Не є фінансовими установами (не мають статусу фінансової установи) незалежні фінансові посередники, що надають послуги з видачі фінансових гарантій в порядку та на умовах, визначених Митним кодексом України [2].

У листі Державного комітету України з питань розвитку підприємства від 2 грудня 1999 р. № 14/3556 «Про розгляд питання щодо визначення терміна «фінансово-

кредитна та небанківська фінансова установа» [17] дається більш-менш чітке визначення небанківської фінансової організації; точніше, таке визначення впливає із цього листа: підприємство, яке здійснює діяльність з надання кредитів та інших фінансових послуг і законодавством не зобов'язане створювати страховий резерв, є фінансово-кредитною або НФУ.

Відповідно до Положення про порядок видачі ліцензії на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків, затвердженого Національним Банком України від 17 серпня 2017 р. № 80 [18], НФУ – юридична особа, яка відповідно до законодавства України не є банком та внесена до Реєстру фінансових установ у порядку, установленому законодавством України.

На думку О.М. Іваницької, під системою небанківських фінансово-кредитних інститутів (парабанківська система) розуміють сукупність небанківських фінансових посередників, які функціонують на ринку фінансових послуг відповідно до законодавства і надають вузькоспеціалізовані фінансові послуги (кредитування, інвестування, послуги техніко-посередницького характеру), які не належать до сфери банківської діяльності, спрямовані на трансформацію власних, залучених і запозичених грошових коштів з метою задоволення фінансових потреб споживачів та одержання прибутку [19]. У свою чергу, О.Є. Картамішева характеризує такі фінансові установи, як юридичну особу із спеціальним правовим статусом, фінансового посередника, внесеного до державного реєстру фінансових установ, який через банки на підставі ліцензії Національного банку України виконує від свого імені, на власних умовах та на власний ризик окремі банківські операції, спеціалізується на наданні певних видів фінансових послуг шляхом недепозитної мобілізації коштів фізичних і юридичних осіб, розміщенням їх від свого імені і на власний ризик, створюючи при цьому новий товар – власні зобов'язання і вимоги з метою задоволення потреб замовників, а також отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів [20, с. 8].

Основна різниця між банками та НФУ, перш за все, у характері їх діяльності, хоча вони, будучи фінансово-кредитними установами, мають багато спільних рис, а саме:

- при формуванні своїх ресурсів випускають боргові зобов'язання, які можуть реалізовуватись на фондовому ринку;
- можуть купувати боргові зобов'язання для формування своїх активів;
- їхня діяльність ґрунтується на одних і тих самих засадах (керуються однаковими правилами здійснення фінансово-кредитної діяльності);
- банки характеризуються універсальністю у своїй діяльності та виконують всі базові банківські операції: депозитну, кредитну та розрахунково-касову діяльність. НФУ характеризуються вузькою спеціалізацією у своїй діяльності. На відміну від них, банки виконують вищепераховані операції у комплексі. Навіть коли банки є спеціалізованими [10], тобто вузькопрофільними, вони все ж можуть займатися виконанням усіх банківських операцій;
- діяльність НФУ не пов'язана зі створенням депозитів і не впливає на динаміку пропозицій грошей, а отже, немає потреби поширювати на них, як на банки, вимоги обов'язкового резервування. А тому законодавство всіх країн дає їм інший статус, ніж банківським установам [15, с. 470–471].

Формування грошових ресурсів НФУ має ту особливість, що воно не є депозитним, тобто переданими їм коштами власники не можуть так вільно скористатися, як банківськими чековими вкладами. Як правило, ці кошти вкладаються на тривалий, заздалегідь визначений

строк. Чим довший цей строк, тим з більшими ризиками пов'язане таке розміщення і тим вищі доходи воно повинно приносити. Недепозитне залучення коштів може здійснюватися двома способами: на договірних засадах та шляхом продажу посередником своїх цінних паперів (акцій, облігацій). Звідси всі ці посередники поділяються: на договірних фінансових посередників, які залучають кошти на підставі договору з кредитором (інвестором), та на інвестиційних фінансових посередників, які залучають кошти через продаж кредиторам (інвесторам) своїх акцій, облігацій, паїв тощо.

Тому, даючи визначення «небанківської фінансової установи», треба враховувати, що ці установи можуть виконувати лише окремі банківські операції, причому існує перелік банківських операцій, які їм заборонено

здійснювати у сукупності [21]. Таким чином, НФУ – юридична особа, яка не є банком, зі спеціальним правовим статусом фінансового посередника внесеного до Єдиного державного реєстру фінансових установ, на підставі ліцензії Національного банку України надає/здійснює одну чи кілька фінансових послуг на ринках страхування, кредитної кооперації, накопичувального пенсійного забезпечення, залучення інвестицій від суб'єктів господарювання та населення. Основна функція НФУ – це перерозподіл фінансових ресурсів, у процесі здійснення якої вони виконують ряд підфункцій, а саме: консолідацію (аккумуляцію) заощаджень індивідуальних інвесторів, інвестування, сприяння рівноваги на ринку, перерозподіл і зниження фінансових ризиків, сприяння економічному зростанню тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Солошкіна І.В. Фінансові послуги як правова категорія: поняття, суттєві сторони та інші ознаки. *Форум права*. 2013. № 4. С. 388–394.
2. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12 лип. 2001 р. № 2664-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.
3. Денисенко Б.В. Банківська послуга як фінансово-правова категорія. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2008. Вип. 79. С. 55–58.
4. Дроздова Н.В. Загальні аспекти договору про надання фінансових послуг. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2003. № 52. С. 161–163.
5. Коломоєць Т.О., Гулевська Г.Ю. Адміністративне право : навч. посіб. Київ, 2007. 216 с.
6. Про адміністративні послуги : Закон України від 6 верес. 2012 р. № 5203-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>.
7. Тимошук В. Адміністративні послуги : посібник. Київ, 2012. 104 с.
8. Масляева К.В. Господарсько-правове забезпечення функціонування ринку фінансових послуг в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04. Харків, 2009. 20 с.
9. Про внесення змін до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» : Закон України від 15 січ. 2015 р. № 123-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/123-19>.
10. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 7 груд. 2000 р. № 2121-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
11. Корнеєв В.В. Фінансові посередники: інституційна роль та інструментарій. *Фінанси України*. 2020. № 2. С. 37–45.
12. Зайцев О.В. Гроші та кредит : навч. посіб. Суми : Вид-во СумДУ, 2010. 179 с.
13. Гроші та кредит : підручник / М.І. Савлук, А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна та ін. ; за заг. ред. М.І. Савлука. Київ : КНЕУ, 2011. 602 с.
14. Ходаківська В.П., Данілов О.Д. Ринок фінансових послуг : навч. посіб. Ірпінь : Академія ДПС України, 2001. 501 с.
15. Основи економічної теорії / за ред. В.А. Предборського. Київ : Кондор, 2002. 621 с.
16. Баланюк Л.Л. Поняття та місце небанківської установи в фінансовій системі України. *Право України*. 2008. № 3. С. 47–51.
17. Лист Державного комітету України з питань розвитку підприємництва від 2 грудня 1999 р. № 14/3556 «Про розгляд питання щодо визначення терміна «фінансово-кредитна та небанківська фінансова установа».
18. Положення про порядок видачі ліцензії на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків : Постанова Правління Національного банку України від 17 серп. 2017 р. № 80 (у редакції постанови Правління Національного банку України 24 груд. 2020 № 168) / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0080500-17#n14>.
19. Іваницька О.М. Діяльність небанківських кредитно-фінансових установ в Україні. *Науковий вісник Національного авіаційного університету*. Серія: економіка. 2013. № 1. Т. 1 URL: <https://jml.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/download/5892/6641>.
20. Картамішева О.Є. Адміністративно-правове регулювання діяльності небанківських фінансових установ в Україні : автореф. дис...канд. юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Ірпінь, 2012. 21 с.
21. Положення про визначення умов провадження діяльності з надання фінансових послуг, здійснення яких потребує відповідної ліцензії (ліцензійних умов) : Постанова Правління Національного Банку України від 30 берез. 2021 р. № 27 / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0027500-21#Text>.